

เนื้อหาของเพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทย : ตัวแทนของการกล่อมเกลาทางการเมือง Contents of Songs for Life in Thai Political Society: An Agent of Political Socialization

ไพบุลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์¹ และธนาภรณ์ ภูมั่ง²

¹ สำนักวิชาพื้นฐาน สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง วิทยาเขตชุมพร

หมู่ 6 ตำบลชุมโค อำเภอปะทิว จังหวัดชุมพร 86160 โทรศัพท์: 081 1811613 E-mail: kpphaibo@kmitl.ac.th

² นักวิชาการอิสระ บ้านเลขที่ 1 หมู่ 11 ตำบลบึงสามัคคี อำเภอบึงสามัคคี จังหวัดกำแพงเพชร 62210

บทคัดย่อ

เนื้อหาของเพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทยได้ทำหน้าที่สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคม ร้อยละ 27 ทางการเมือง ร้อยละ 13 และทางเศรษฐกิจ ร้อยละ 8 ในขณะที่เพลงเพื่อชีวิตโดยส่วนใหญ่ ร้อยละ 52 ได้กล่าวถึง ความบันเทิงความรักและอื่นๆ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า เพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทย มิได้ทำหน้าที่อย่างเต็มที่ ในการสะท้อนความยากลำบากในการใช้ชีวิตของคนชนชั้นล่างที่มักจะถูกเอารัดเอาเปรียบ รวมไปถึงการเรียกร้องประชาธิปไตยและการเห็นบนามประเด็นทางการเมือง ซึ่งเป็นความหมายที่แท้จริงของบทเพลงประเภทนี้

คำสำคัญ: เพลงเพื่อชีวิต การกล่อมเกลาทางการเมือง

Abstract

Contents of songs for life in Thai political society were on a social aspect 27 percent, political aspect 13 percent and economics 8 percent while the other was on the content of entertaining and loving aspect which was 54 percent. Thus, we can summarize that songs for life in Thai political society didn't play their full duty of reflection on the daily life hardship of the lower class people who were at a disadvantage; moreover, the reflection on calling for democracy and talking insinuatingly on politics. Those were the main duty of this kind of song.

Keywords: Songs for Life, Political Socialization

1. บทนำ

เพลงเพื่อชีวิต (Songs for Life) คือ บทเพลงชนิดหนึ่งซึ่งมีองค์ประกอบที่คล้ายคลึงกับเพลงพื้นบ้าน (Folk Music) และเพลงพื้นเมืองชนบท (Country Music) แต่จะมีเนื้อหาของบทเพลงที่กล่าวถึงข้อความทางการเมืองอันเกี่ยวข้องกับเสรีภาพและความเสมอภาค (Freedom and Equality) สำหรับเพลงเพื่อชีวิตในสหรัฐอเมริกาได้รับเอาอิทธิพลโดยตรงมาจากการเคลื่อนไหวทางการเมือง (Political Movements) ในยุคปี 1960 [1] ในขณะที่เพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทย ก็ได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเคลื่อนไหวทางการเมืองเช่นเดียวกัน โดยเพลงเพื่อชีวิตเริ่มเป็นที่รู้จักกันอย่างแพร่หลายหลังช่วง “เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516” ที่เนื้อหาของเพลงได้ขยายวงออกไปจากการกล่าวถึงความ

ยากลำบากในการใช้ชีวิตของคนชนชั้นล่างที่มักจะถูกเอารัดเอาเปรียบ ไปสู่การเรียกร้องประชาธิปไตยและการเห็นบนามประเด็นทางการเมืองด้วย [2]

ปฏิสัมพันธ์ (Interaction) ของเพลงเพื่อชีวิตอาจจะแบ่งออกได้เป็น 2 ส่วน อย่างคร่าวๆ คือ ฝ่ายผู้นำเสนอบทเพลงเพื่อชีวิต อันได้แก่ ศิลปิน (รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องกับการประพันธ์เพลงนั้นๆ ด้วย) และกลุ่มผู้บริโภคที่ให้ความสนใจในการฟังเพลงชนิดนี้ เมื่อนำมาวิเคราะห์ทางการเมือง เนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตที่ถูกเขียนขึ้นโดยศิลปินหรือนักประพันธ์ ก็จะต้องได้รับแรงบันดาลใจมาจากการเคลื่อนไหวทางการเมือง โดยการนำเสนอเพลงของศิลปิน ก็คือวิธีการอย่างเป็นทางการหนึ่งของการสื่อสารทางการเมืองไปยังผู้รับสาร ซึ่งในที่นี้ก็คือ กลุ่มผู้บริโภคหรือผู้ที่สนใจชื่นชอบในบทเพลงชนิดนี้ พฤติกรรมทางการเมืองเช่นนี้ กล่าวได้ว่า ถือเป็นลักษณะหนึ่งของการกล่อมเกลาทางการเมือง (Political Socialization) นั่นเอง โดยการกล่อมเกลาทางการเมืองด้วยตัวแทน (Agent) คือ ศิลปินเพลงเพื่อชีวิตนี้ เป็นหนึ่งในหลากหลายวิธีการที่มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการเรียนรู้ทางการเมืองของบุคคล ดังเช่นที่ Schwartz and Mannella [3] ได้นำเสนอไว้อย่างน่าสนใจว่า “If people learn anything about politics, or relevant to politics, from the songs they listen to and sing, the books and magazines they read, the movies and television they watch, the jokes they laugh at, the rumors they hear and spread - if the stimuli of everyday life have any significant effect on people's politics - we do not seem to know very much about it or to care very much about it in the study of political socialization”

ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า หากบทบาทหน้าที่ของเพลงเพื่อชีวิตก็คือ การมีส่วนกระตุ้นให้บุคคลเกิดความโน้มเอียงทางการเมือง (Political Orientation) แล้ว การกระตุ้นเช่นนี้ น่าจะมีนัยสำคัญต่อบุคคลที่จะแสดงออกทางด้านพฤติกรรมทางการเมืองโดยตรงด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากเป็นการกระตุ้นด้วยเพลงด้วยแล้ว ผู้ที่สนใจมิใช่จะเพียงแค่ฟังเท่านั้น (Passive) แต่ได้ร่วมร้องด้วย (Active) ซึ่งการแสดงออกโดยการร้องนี้ ก็คือ การยอมรับและการเห็นด้วย อันเป็นทัศนคติในเชิงบวกต่อบทเพลงนั้นๆ รวมทั้งการร้องเพลงเพื่อชีวิตยังเป็นการต่อยอดกระบวนการของการกล่อมเกลาทางการเมืองให้กับตนเอง และด้วยตนเองอีกด้วย ด้วยความสำคัญของเพลงเพื่อชีวิตดังที่ได้กล่าวมา ดังนั้น ในงานวิจัยนี้ จึงได้ศึกษาวิเคราะห์ถึงเนื้อหาของเพลง

เพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทย ว่ามีการสอดแทรกประเด็นหลัก คือ เนื้อหาทางด้านการเมืองไว้หรือไม่ ในระดับใด และรวมไปถึงประเด็นทางด้านเศรษฐกิจและสังคมประกอบด้วย

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาเนื้อหาของเพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน ว่ามีการให้น้ำหนักในด้านการเมือง และอื่นๆ อย่างไรบ้าง และในระดับใด

3. แนวคิดและทฤษฎี

Dawson and Prewitt [4] กล่าวถึงการกล่อมเกลாதองการเมืองว่าเป็นกระบวนการที่บุคคลได้สร้างความคิดเห็นของตนเองเกี่ยวกับการเมือง และยังเป็นวิธีการที่คนรุ่นหนึ่งใช้ในการส่งผ่านความคิดและความเชื่อในทางการเมืองให้กับคนในรุ่นถัดไป ในขณะที่ Easton and Dennis [5] ก็มีมุมมองที่คล้ายคลึงกันว่า เป็นวิธีการที่สังคมส่งผ่านความโน้มเอียงทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ คือ ความรู้ ทัศนคติ ความเชื่อ และค่านิยมจากคนรุ่นหนึ่งไปยังคนรุ่นต่อไป ดังนั้น สิ่งนี้จึงช่วยให้ระบบการเมืองแต่ละระบบดำรงอยู่ต่อไปได้นั่นเอง Langton [6] ได้ขยายความไกลออกไป แต่ก็สอดคล้องกับความเห็นของ Dawson and Prewitt [4] ว่าการกล่อมเกลாதองการเมืองเป็นกระบวนการของการสืบทอดที่ดำเนินการโดยผ่านตัวแทนต่างๆ ในสังคม ที่จะทำให้นักแต่ละคนได้เรียนรู้ถึงรูปแบบของความสัมพันธ์ของตนเองกับการเมืองให้เหมาะสมได้ โดยหากมองในมุมของ Almond and Powell [7] ก็จะถือได้ว่า สิ่งนี้ก็คือกระบวนการที่นำมาซึ่งวัฒนธรรมทางการเมือง (Political Culture) ของประชาชน ที่ Almond and Verba [8] ได้ให้ความหมายไว้ว่า คือ ความโน้มเอียงทางการเมืองในรูปแบบต่างๆ ของบุคคลนั่นเอง

อย่างไรก็ดี มีตัวแทนของการกล่อมเกลาทองการเมือง ดังที่ Dawson and Prewitt [9] ได้นำเสนอไว้เป็น 4 กลุ่ม ก็คือ ครอบครัว และกลุ่มปฐมภูมิ กลุ่มเพื่อนและสังคม สถาบันการศึกษา และกลุ่มทุติยภูมิทางสังคม ซึ่งรวมไปถึงการมีประสบการณ์ในทางการเมืองโดยตรงและระบบการสื่อสารมวลชนด้วย แต่การศึกษาวิจัยในประเทศไทยส่วนใหญ่แล้วจะวนเวียนอยู่กับสถาบันการศึกษาเป็นส่วนใหญ่ ดังนั้น ในการวิจัยครั้งนี้ จึงได้พยายามมองภาพให้แตกต่างออกไปโดยการพิจารณาไปที่ “เพลงเพื่อชีวิต” ซึ่งถูกนำเสนอโดยศิลปินเพลงเพื่อชีวิต ในฐานะของตัวแทนของการกล่อมเกลาทองการเมืองโดยการสอดแทรกเนื้อหาทางการเมืองลงไปในเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิต เพื่อจะสื่อสารไปยังผู้รับสาร คือ กลุ่มคนที่มีความสนใจในเพลงประเภทนี้

4. วิธีดำเนินงาน

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาด้วยวิธีการวิเคราะห์จากเอกสาร ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้ คือ

4.1 หน่วยในการศึกษา/ วิเคราะห์ คือ บทเพลงเพื่อชีวิต จำนวนรวม 316 เพลง จากศิลปินจำนวนรวม 16 ท่าน (วง) ที่ถูกเก็บรวบรวมไว้ในหนังสือ “คนเพื่อชีวิต รวมบทเพลงเพื่อชีวิตที่ดีที่สุดจากคนเพื่อชีวิตตัวจริง” โดยบรรณาธิการสำนักพิมพ์วรรณสาส์น [10] ซึ่งคณะผู้วิจัยได้หาซื้อมาจากร้านสะดวกซื้อ “เซเว่น อีเลฟเว่น สาขา สถานีบริการน้ำมัน ปตท. เมืองชุมพร” เมื่อวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2554 สาเหตุที่คณะผู้วิจัยเลือกใช้เอกสารนี้เป็นหน่วยในการศึกษา เพราะ 1) บรรณาธิการผู้ทำหน้าที่รวบรวมเพลงเพื่อชีวิต ซึ่งมีอยู่ในสังคมไทยจำนวนมาก ได้ให้คำยืนยันไว้ที่ปกหน้าของเอกสารนี้ว่า “เป็นบทเพลงเพื่อชีวิตที่ดีที่สุด” อันพึงหมายถึง การได้รับความนิยมหรือการยอมรับมากที่สุดจากผู้บริโภค (ผู้ฟัง) เพลงเพื่อชีวิต ในทัศนะของผู้รวบรวมซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญ (Expert) คนหนึ่งในด้านนี้ เพราะเป็นสำนักพิมพ์ซึ่งทำหน้าที่เป็นผู้พิมพ์ผู้โฆษณาและจัดจำหน่าย ดังนั้น ด้วยเหตุดังกล่าวจึงสามารถยืนยันได้ทางหนึ่งว่าเอกสารดังกล่าวนี้เป็นตัวแทนที่ดีของเพลงเพื่อชีวิตที่มีแพร่หลายอยู่ในสังคมไทย 2) สถานที่จัดจำหน่ายเอกสารนี้ ผู้ที่สนใจในบทเพลงเพื่อชีวิตสามารถหาซื้อได้โดยสะดวก 3) วันที่ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เลือกซื้อเอกสารดังกล่าวมา คือ ในวันที่ 31 มกราคม พ.ศ. 2554 จึงเป็นการยืนยันได้ว่า “เพลงเพื่อชีวิต จำนวน 316 เพลง” ที่ถูกรวบรวมไว้ในเอกสารดังกล่าว มีความเป็นปัจจุบันหรือแม้หากเป็นเพลงที่มีการนำออกมาเผยแพร่มาแล้ว แต่ก็ยังยืนยันได้ว่ายังคงมีความ “ทันสมัย” อยู่

4.2 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบบันทึกค่าความถี่ และร้อยละของเนื้อหาเพลงเพื่อชีวิต ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ประเภท คือ เนื้อหาด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความบันเทิงความรักและอื่นๆ ซึ่งการจำแนกเนื้อหาดังกล่าวนี้น คณะผู้วิจัยได้ประยุกต์ใช้จากแนวทางของ เจียมศักดิ์ กอวิณสกุล [11], มนินา บุญชิต [12], ศุภเกียรติ เหล่าธีรศิริ [13], ปราพร กันตะวงษ์ [14], และไพบุลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์ [15] ที่นักวิจัยดังกล่าวข้างต้น ได้ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ภาพสะท้อนของการตุนการเมืองต่อสังคมการเมืองไทย โดยแบ่งออกเป็น 4 ด้าน คือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และการต่างประเทศ ประกอบกับผลงานวิจัยของ ไพบุลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์ [16], [17], [18], [19] ซึ่งการจัดแบ่งประเภทของเนื้อหาได้พิจารณาตามความหมายอันเป็นลักษณะของเนื้อหาในบริบทนั้นๆ เป็นประการสำคัญ

4.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล คณะผู้วิจัยได้ร่วมกันวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงเพื่อชีวิตโดยจำแนกออกตามประเภทดังกล่าวแล้วข้างต้น อย่างไรก็ตาม หากพบว่าในเพลงใด มีเนื้อหาที่ซ้ำกัน ก็จะใช้วิธีพิจารณาจากการให้น้ำหนักความสำคัญของบทเพลงนั้นๆ ว่ามีอยู่ในผังประเภทใดมากกว่ากัน โดยใช้วิธีการอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกัน ก่อนที่จะสรุปตัดสินใจ

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยพิจารณาจากการให้น้ำหนัก ซึ่งเรียกวิธีการเช่นนี้ว่า “น้ำหนักของเนื้อหา” และใช้สถิติ คือ ค่าความถี่และค่าร้อยละ

4.5 การตรวจสอบข้อมูล ด้วยวิธีการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้าในด้านผู้วิจัย (Investigator Triangulation) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นการตรวจสอบและยืนยันว่าการวิเคราะห์และการตีความในขั้นตอนของการวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าว จะมีอคติหรือความลำเอียงเกิดขึ้นน้อยที่สุด

5. ผลการศึกษา

ผลจากการวิเคราะห์เนื้อหาของเพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทยในปัจจุบัน พบว่า มีการสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมในด้านต่างๆ และในระดับต่างๆ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

จากตารางที่ 1 เพลงเพื่อชีวิตของศิลปิน “วงคาราบาว” มีบทเพลงที่เอกสารอันเป็นหน่วยของการวิเคราะห์ในครั้งนี้ นำมารวบรวมไว้ จำนวนมากที่สุด คือ 46 เพลง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 15 ของจำนวนเพลงที่นำมาวิเคราะห์ทั้งหมด 316 เพลง รองลงมา คือ ศิลปิน “พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ” มีจำนวน 38 เพลง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 12 ลำดับที่สาม คือ ศิลปิน “วงคาราวาน” มีจำนวน 31 เพลง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 10 และลำดับที่สี่ คือ ศิลปิน “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” มีจำนวน 28 เพลง ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 9

จากนั้น เมื่อพิจารณาถึงการจำแนกสัดส่วนประเภทของเนื้อหาในบทเพลงเพื่อชีวิตที่ศิลปินมุ่งนำเสนอในทั้ง 4 ลำดับข้างต้นนี้ พบว่า ศิลปิน “วงคาราบาว” มีสัดส่วนเนื้อหาทางการเมืองร้อยละ 44 (มีจำนวน 20 เพลง) ทางด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 11 (มีจำนวน 5 เพลง) ทางด้านสังคม ร้อยละ 30 (มีจำนวน 14 เพลง) และความบันเทิงความรักและอื่นๆ ร้อยละ 15 (มีจำนวน 7 เพลง) ศิลปิน “พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ” ไม่พบสัดส่วนเนื้อหาทางการเมือง แต่พบเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 16 (มีจำนวน 6 เพลง) ทางด้านสังคม ร้อยละ 47 (มีจำนวน 18 เพลง) และความบันเทิงความรักและอื่นๆ ร้อยละ 37 (มีจำนวน 14 เพลง) ศิลปิน “วงคาราวาน” มีสัดส่วนเนื้อหาทางการเมืองร้อยละ 48 (มีจำนวน 15 เพลง) แต่ไม่พบเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจเลย ในขณะที่มีเนื้อหาทางด้านสังคม ร้อยละ 48 (มีจำนวน 15 เพลง) และความบันเทิง ความรักและอื่นๆ ร้อยละ 4 (มีจำนวน 1 เพลง) ศิลปิน “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” มีสัดส่วนเนื้อหาทางการเมืองร้อยละ 11 (มีจำนวน 3 เพลง) ทางด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 3 (มีจำนวน 1 เพลง) ทางด้านสังคม ร้อยละ 50 (มีจำนวน 14 เพลง) และความบันเทิงความรักและอื่นๆ ร้อยละ 36 (มีจำนวน 10 เพลง)

ตารางที่ 1 ความถี่และร้อยละของการจำแนกประเภทของเนื้อหาในบทเพลงเพื่อชีวิตที่ศิลปินมุ่งนำเสนอ

ศิลปิน	ค่าความถี่ (ร้อยละ) ของการจำแนกประเภทของเนื้อหาที่มุ่งนำเสนอ				รวมเพลงที่นำมาวิเคราะห์
	ด้านการเมือง	ด้านเศรษฐกิจ	ด้านสังคม	บันเทิงความรักและอื่นๆ	
คนด่านเกวียน	2 (15)	2 (15)	8 (62)	1 (8)	13
พี สะเดิด	0 (0)	3 (23)	2 (15)	8 (62)	13
อันวรา ราศีธนู	1 (4)	4 (17)	2 (9)	16 (70)	23
ไม้มณี	1 (10)	0 (0)	0 (0)	9 (90)	10
แชนม์ แชนม์รัมย์	0 (0)	1 (10)	0 (0)	9 (90)	10
เสถียร ทำมือ	0 (0)	1 (10)	1 (10)	8 (80)	10
คาราบาว	20 (44)	5 (11)	14 (30)	7 (15)	46
คาราวาน	15 (48)	0 (0)	15 (48)	1 (4)	31
พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์	3 (11)	1 (3)	14 (50)	10 (36)	28
พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ	0 (0)	6 (16)	18 (47)	14 (37)	38
บ่าววี	0 (0)	1 (6)	0 (0)	15 (94)	16
หลวงไก่	0 (0)	1 (5)	6 (30)	13 (65)	20
วิด ไฮเปอร์	0 (0)	0 (0)	1 (7)	14 (93)	15
หนู มิเตอร์	0 (0)	0 (0)	0 (0)	16 (100)	16
โกไข่ กับ นายสน	0 (0)	0 (0)	3 (21)	11 (79)	14
เอเซียรี่	0 (0)	1 (8)	1 (8)	11 (84)	13
รวม	42 (13)	26 (8)	85 (27)	163 (52)	316

จากข้อมูลข้างต้น จึงสามารถกล่าวโดยสรุปตามลำดับได้ว่า ศิลปิน “วงคาราวาน” มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตทางด้านการเมือง และศิลปิน “พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ” มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตทางด้านสังคม ในขณะที่ ศิลปิน “วงคาราวาน” มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตทั้งทางด้านการเมืองและสังคม (เท่าๆ กัน) แต่ศิลปิน “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตทางด้านสังคม

เมื่อพิจารณาในรายละเอียดจากผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามผลงานของศิลปินทั้งหมด 16 ท่าน (วง) ตามเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกประเภทของเนื้อหาในบทเพลงเพื่อชีวิตที่ศิลปินมุ่งนำเสนอ คือ ด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความบันเทิงความรักและอื่นๆ ที่งานวิจัยนี้ได้ใช้เป็นหลักเกณฑ์สำคัญของการจำแนกประเภท ดังที่ได้แสดงไว้ในตารางที่ 1 ข้างต้น ยังพบว่าการนำเสนอเนื้อหาทางด้านการเมือง ศิลปิน “วงคาราวาน” มีสัดส่วนเนื้อหาในด้านนี้ มากที่สุด คือ ร้อยละ 48 (มี จำนวน 15 เพลง จากทั้งหมด 31 เพลง) และรองลงมา คือศิลปิน “วงคาราวาน” คิดเป็นร้อยละ 44 (มีจำนวน 20 เพลง จากทั้งหมด 46 เพลง)

การนำเสนอเนื้อหาทางด้านเศรษฐกิจ ศิลปิน “พี สะเดิด” มีสัดส่วนเนื้อหาในด้านนี้ มากที่สุด คือ ร้อยละ 23 (มีจำนวน 3 เพลง จากทั้งหมด 13 เพลง) และรองลงมา คือศิลปิน “ธนู ราชสี” คิดเป็นร้อยละ 17 (มีจำนวน 4 เพลง จากทั้งหมด 23 เพลง)

การนำเสนอเนื้อหาทางด้านสังคม ศิลปิน “วงคนด่านเกวียน” มีสัดส่วนเนื้อหาในด้านนี้ มากที่สุด คือ ร้อยละ 62 (มีจำนวน 8 เพลง จากทั้งหมด 13 เพลง) และรองลงมา คือศิลปิน “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” คิดเป็นร้อยละ 50 (มีจำนวน 14 เพลง จากทั้งหมด 28 เพลง)

การนำเสนอเนื้อหาทางด้านความบันเทิงความรัก และอื่นๆ ศิลปิน “หนู มิเตอร์” มีสัดส่วนเนื้อหาในด้านนี้ มากที่สุด คือ ร้อยละ 100 (มีจำนวนทั้งหมด 16 เพลง) ซึ่งในทางตรงกันข้าม ศิลปิน “วงคาราวาน” ได้มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงในสัดส่วนด้านนี้ ในระดับที่น้อยที่สุด คือ เพียงร้อยละ 4 เท่านั้น (มีจำนวน 1 เพลง จากทั้งหมด 31 เพลง)

เมื่อพิจารณาผลของการจำแนกประเภทของเนื้อหาในบทเพลงเพื่อชีวิตที่ศิลปินมุ่งนำเสนอในภาพรวมทั้งหมด พบว่า เพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทยได้ทำหน้าที่สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมในด้านความบันเทิงความรักและอื่นๆ มากที่สุดร้อยละ 52 (มีจำนวน 163 เพลง) ในลำดับต่อมา คือ ด้านสังคม ร้อยละ 27 (มีจำนวน 85 เพลง) ในลำดับที่สาม คือ ด้านการเมือง ร้อยละ 13 (มีจำนวน 42 เพลง) และในลำดับสุดท้าย คือ ด้านเศรษฐกิจ ร้อยละ 8 (มีจำนวน 26 เพลง)

6. การอภิปรายผล

กล่าวได้ว่าเพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทย ยังมิได้ทำหน้าที่ในการสะท้อนความยากลำบากในการใช้ชีวิต การถูกเอารัดเอาเปรียบ การเรียกร้องประชาธิปไตย และการเห็นบนมทางการเมืองอย่างแท้จริง ทั้งนี้โดยยืนยันจากผลของการวิจัยที่พบว่า

เนื้อหาของเพลงเกินกว่าครึ่งหนึ่ง คือ ร้อยละ 52 ได้กล่าวถึงเรื่องความบันเทิงความรักและอื่นๆ แทนที่จะเป็นภาพสะท้อนของคุณลักษณะเพลงเพื่อชีวิตอย่างแท้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ วิถีที่เดียว สารานุกรมเสรี [2] ได้วิเคราะห์ไว้ว่า ในประเทศไทยยังมีศิลปินบางคน (วง) ที่มิได้เป็นเพลงเพื่อชีวิตอย่างเต็มตัว แต่ลักษณะของเพลงที่นำเสนอมีความคล้ายคลึงกับเพลงชนิดนี้เท่านั้น

นอกจากนั้น หากพิจารณาตามตัวแบบการกล่อมเกลากทางการเมือง ก็พบว่าเพลงเพื่อชีวิตเป็นภาพสะท้อนของปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ ตามลำดับ ดังนั้น จึงกล่าวได้ว่า ศิลปินเพลงเพื่อชีวิต ได้ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการกล่อมเกลากทางการเมือง (Agent of Political Socialization) ประเภทหนึ่งด้วย ที่ได้ทำหน้าที่ในการสร้างความโน้มเอียงทางการเมืองให้เกิดขึ้นกับกลุ่มผู้ฟังที่ให้ความสนใจกับบทเพลงประเภทนี้ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Schwartz and Mannella [20] ที่ยืนยันว่า บทเพลงชนิดที่เรียกว่า “Popular Music” ก็ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการกล่อมเกลากทางการเมืองเช่นเดียวกัน แม้ไม่ค่อยจะมีนักวิจัยให้ความสนใจในเรื่องเหล่านี้เท่าใดนัก

7. สรุปและข้อเสนอแนะ

เพลงเพื่อชีวิตของศิลปินที่มีจำนวนมากที่สุด จากการเก็บรวบรวมไว้โดยบรรณาธิการหนังสือ “คนเพื่อชีวิตฯ” คือ ศิลปิน “วงคาราวาน”, “พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ”, “คาราวาน”, และ “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” ตามลำดับ ซึ่งศิลปินข้างต้นนี้ กล่าวได้ว่าอยู่ในระดับแนวหน้าของบทเพลงชนิดนี้ในสังคมการเมืองไทย จากนั้นเมื่อวิเคราะห์เนื้อหาของเพลง ก็พบว่า ศิลปิน “วงคาราวาน” มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตทางด้านการเมือง ในขณะที่ ศิลปิน “พงษ์เทพ กระโดนชำนาญ” มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตทางด้านสังคม เช่นเดียวกันกับ ศิลปิน “พงษ์สิทธิ์ คัมภีร์” แต่ในขณะที่ ศิลปิน “วงคาราวาน” ได้มุ่งนำเสนอเนื้อหาของบทเพลงเพื่อชีวิตทางด้านการเมืองและสังคม

ในอีกด้านหนึ่ง หากพิจารณาตามประเภทของเนื้อหา จะพบว่าในเนื้อหาทางการเมือง ศิลปิน “วงคาราวาน” จะเน้นเนื้อหาในด้านนี้มากที่สุด แต่หากเป็นเนื้อหาด้านเศรษฐกิจ จะได้แก่ ศิลปิน “พี สะเดิด” ส่วนเนื้อหาด้านสังคม จะได้แก่ ศิลปิน “คนด่านเกวียน” และในขณะที่ เนื้อหาทางด้านความบันเทิงความรักและอื่นๆ จะได้แก่ ศิลปิน “หนู มิเตอร์”

ในภาพรวมพบว่า ศิลปิน ที่ถูกจัดอยู่ในขอบข่ายของผู้นำเสนอบทเพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทย กลับทำหน้าที่สะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมในด้านความบันเทิงความรักและอื่นๆ มากที่สุด ส่วนเนื้อหาทางด้านสังคม การเมือง และเศรษฐกิจ อยู่ในลำดับที่รองลงมาตามลำดับ ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า เพลงเพื่อชีวิตในสังคมการเมืองไทย อาจจะมีได้ทำหน้าที่ของมันอย่างแท้จริง คือ การเป็นภาพสะท้อนหรือแรงกระตุ้นของปรากฏการณ์แห่งการเคลื่อนไหวทางการเมืองที่ว่าด้วยสาระอันสำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ หลักการแห่งเสรีภาพและความเสมอภาค รวมไปถึง

การเป็นภาพสะท้อนของความยากลำบากในการใช้ชีวิตและการถูกเอารัดเอาเปรียบของคนชนชั้นล่าง

อย่างไรก็ดี ผลของการวิจัยในครั้งนี้ พบคำตอบเพียงแค่ว่า ให้น้ำหนักความสำคัญของเพลงเพื่อชีวิตต่อประเด็นทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และความบันเทิงความรักและอื่นๆ เท่านั้น ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไปว่า ควรจะมีการศึกษาผลของการกล่อมเกลาทางการเมืองโดยใช้เพลงเพื่อชีวิตเป็นสื่อ ผ่านศิลปินเพื่อชีวิตซึ่งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการกล่อมเกลาทางการเมืองนี้ รวมทั้งควรจะมีการศึกษาแบบแผนของกระบวนการแห่งการกล่อมเกลาทางการเมืองด้วยวิธีการเช่นนี้ประกอบเพิ่มเติมในโอกาสต่อไปด้วย

8. เอกสารอ้างอิง

- [1] Mike (Anonymous). **Songs for Life**. Online, Available on <http://www.atrriumtech.com/cgi-bin/hilightcgi?Home=/home/InterWeb2000&File=/home2/searchdata/Forums/http/www.pantip.com/cafe/klaibann/topic/H2854443/H2854443.html> (June, 8, 2004)
- [2] วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี. **เพลงเพื่อชีวิต**. Online, Available on <http://th.wikipedia.org/wiki/%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%A5%E0%B8%87%E0%B9%80%E0%B8%9E%E0%B8%B7%E0%B9%88%E0%B8%AD%E0%B8%8A%E0%B8%B5%E0%B8%A7%E0%B8%B4%E0%B8%95> (4 มกราคม 2554)
- [3] Schwartz, David and Mannella, Charles. “Popular Music as an Agency of Political Socialization : A Study in Popular Culture and Politics”, in **New Directions in Political Socialization**, Schwartz, David and Schwartz, Sandra (ed.). New York : The Free Press, 1975. p.290.
- [4] Dawson, Richard and Prewitt, Kenneth. **Political Socialization**. Boston : Little, Brown and Company, 1969. p.6.
- [5] Easton, David and Dennis, Jack. **Children in the Political System**. New York : McGraw Hill, 1969. p.7.
- [6] Langton, Kenneth. **Political Socialization**. London : Oxford University Press, 1969. p.4, 10.
- [7] Almond, Gabriel and Powell, Bingham. **Comparative Politics : A Developmental Approach**. Boston : Little, Brown and Company, 1966. p.64.
- [8] Almond, Gabriel and Verba, Sidney. **The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations**. Boston : Little, Brown and Company, 1965. pp.13-15.
- [9] Dawson, Richard and Prewitt, Kenneth. **Opcit**. p.99-200.

- [10] บรรณาธิการสำนักพิมพ์วรรณสาส์น. **คนเพื่อชีวิต รวมบทเพลงเพื่อชีวิตที่ดีที่สุดจากคนเพื่อชีวิตตัวจริง** กรุงเทพฯ : วรรณสาส์น, มปป.
- [11] เจียมศักดิ์ กอวัฒนสกุล. **การตูนการเมืองในยุครัฐบาลเผด็จการ : ศึกษาเฉพาะการตูนการเมืองช่วงระหว่าง 23 กุมภาพันธ์ – 9 ธันวาคม 2534**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต สาขาวิชาการเมืองและการปกครอง บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2535.
- [12] มนินา บุญชิต. **การสื่อสารทางการเมืองด้วยภาพการ์ตูน : ศึกษาเฉพาะกรณีหนังสือพิมพ์ภาษาไทยรายวันสมัยรัฐบาล พล.อ.ชวลิต ยงใจยุทธ**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2542.
- [13] ศุภเกียรติ เหล่าธีรศิริ. **การตูนการเมืองภาพสะท้อนทางการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีรัฐบาลนายชวน หลีกภัย เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2540 ถึงเดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2548.
- [14] ปราพร กันตะวงษ์. **การสื่อสารความหมายของการตูนการเมือง : ศึกษาเฉพาะกรณีรัฐบาลพันตำรวจโททักษิณ ชินวัตร เดือนมกราคม พ.ศ. 2544 ถึงเดือนมกราคม พ.ศ. 2548**. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2550.
- [15] ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์. “การศึกษาประเภทของรัฐบาลกับการนำเสนอการตูนการเมืองผ่านทางหนังสือพิมพ์”, **การประชุมวิชาการมหาวิทยาลัยศรีปทุม ประจำปี 2553**, กรุงเทพฯ, 15 ตุลาคม 2553. หน้า 112-123.
- [16] ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์. “การวิเคราะห์เนื้อหาของวิสัยทัศน์ในแผนยุทธศาสตร์กลุ่มจังหวัดและจังหวัดตามเอกสารคำรับรองการปฏิบัติราชการของรองนายกรัฐมนตรี รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงมหาดไทย และผู้ว่าราชการจังหวัด”, **การประชุมทางวิชาการมหาวิทยาลัยขอนแก่น ปี 2554 อนาคตชนบทไทย : ฐานรากที่มั่นคงเพื่อการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน**. ขอนแก่น, 27-29 มกราคม 2554. หน้า 678-681.
- [17] ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์. “การวิเคราะห์ค่านิยมสำหรับการปฏิบัติตนเป็นเด็กดีที่รัฐมุ่งปลูกฝังโดยผ่านทางคำขวัญของเด็กของนายกรัฐมนตรี”, **การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยมหาวิทยาลัยทักษิณ ครั้งที่ 20 ประจำปี 2553**. สงขลา, 16-18 กันยายน 2553. หน้า 717-725.
- [18] ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์. “การศึกษาเหตุผลของการยึดอำนาจทางการเมืองตามทัศนะของผู้ก่อการ”, **การประชุมวิชาการเสนอผลงานวิจัย มหาวิทยาลัยพายัพ 2554**. เชียงใหม่, 16 กุมภาพันธ์ 2554. หน้า 614-627.
- [19] ไพบูลย์ โพธิ์หวังประสิทธิ์. “การกล่อมเกลาทางการเมืองผ่านสถาบันทางศาสนา : ศึกษาเฉพาะกรณีคำเทศนาของหลวงพ่อบุญนันทภิกขุ”, **การประชุมวิชาการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตภูเก็ต ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2553**. ภูเก็ต, 17-19 พฤศจิกายน 2553. มปป. (CD-ROM)
- [20] Schwartz, David and Mannella, Charles. **Opcit**. pp.289-316.